

PESTİSİDLƏRLƏ İŞ ZAMANI TEXNİKİ TƏHLÜKƏSİZLİK QAYDALARINA DAİR TƏLİMAT

Azərbaycan Respublikasının
Kənd Təsərrüfatı Nazirliyi
yanında Dövlət Fitosanitar
Xidməti rəisinin
“20” dekabr 2018-ci il tarixli
“64” nömrəli əmri ilə təsdiq edilmişdir.

1. Ümumi müddəalar

1.1. Bu təlimat Azərbaycan Respublikasında kənd təsərrüfatı məhsulu istehsalı ilə məşğul olan bütün təsərrüfat subyektləri üzrə zəhərli kimyəvi preparatların (pestisidlərin) saxlanması, daşınması və istifadəsi ilə bağlı təhlükəsizlik qaydalarını müəyyən edir.

1.2. Təlimat "Fitosanitar nəzarəti haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanunu və digər qanunvericilik aktlarının tələbləri nəzərə alınmaqla hazırlanmışdır.

2. Dərmanlamaya qədər aparılan təhlükəsizlik tədbirləri

2.1. Zəhərli kimyəvi preparatlar texniki təhlükəsizliyə və sanitariya-gigiyena tələblərinə uyğun olan xüsusi anbarlarda saxlanmalıdır. Anbarlar yanğınsöndürənlərlə, su, qum və digər yanğınsöndürən inventarlarla təmin olunmalıdır. Məcburi hava dəyişən qurğular quraşdırılmalıdır.

2.2. Zəhərli kimyəvi maddələr anbara qəbul edilərkən zavodda doldurulmuş qablarda olmalı və qabların üzərinə aşağıdakılar yazılmalıdır:

- 2.2.1.** istehsalçının adı;
- 2.2.2.** əmtəə nişanı;
- 2.2.3.** preparatın adı;
- 2.2.4.** təsiredici maddənin faizi;
- 2.2.5.** pestisidlərin qrupu;
- 2.2.6.** təhlükəlilik nişanı;
- 2.2.7.** preparatın çəkisi;
- 2.2.8.** partiya nömrəsi;
- 2.2.9.** hazırlandığı tarix.

2.3. Pestisidlər yığılan anbarlarda mineral gübrələrin, ərzaq mallarının, yemin və sair təsərrüfat mallarının saxlanması qadağandır.

2.4. Pestisidlər və digər kimyəvi preparatlar kimyəvi xüsusiyyətləri və təhlükəlilik dərəcələrinə görə aşağıda göstərilən qruplara ayrılmalı və saxlanma anbarına yığılma zamanı bunlar nəzərə alınmalıdır:

- 2.4.1.** toz halında olan maddələr;
- 2.4.2.** maye halında olan maddələr;
- 2.4.3.** tez alışan maddələr;
- 2.4.4.** aşındırıcı maddələr;
- 2.4.5.** toksik maddələr;
- 2.4.6.** oksidləşdiricilər;
- 2.4.7.** kriogen maddələr;
- 2.4.8.** partlayıcı maddələr;
- 2.4.9.** sıxılmış qazlar.

2.5. Pesticidlərin saxlanma yerlərində pestisidin daxil olduğu təhlükəlilik qrupuna müvafiq olaraq təhlükəlilik və xəbərdaredici nişanları asılmalıdır (1 nömrəli əlavə və 2 nömrəli əlavə).

2.6. Pesticidlərlə işləyəcək şəxslər işə rəhbərlik edən şəxs tərəfindən pestisidlərin xüsusiyyətləri (toksikilik dərəcəsi, məsarif norması, istifadə sayı, antidotu və s.), insan orqanizminə təsiri, onunla davranmaq qaydaları, yanğın təhlükəsizliyi, zəhərlənmə zamanı ilk yardım tədbirləri barədə təlimatlandırılmalıdırlar.

2.7. Bu şəxslər hər il tibbi yoxlamadan keçməli və onların texniki təhlükəsizlik qaydalarının təlimatları ilə tanış olmaları barədə işlədiyi təsərrüfat subyektində açılmış xüsusi jurnalda qeydiyyat aparılmalıdır.

2.8. Tibbi nəzarətdən keçməyən və tibbi cəhətdən əks göstəricisi olan şəxslərin, 18 yaşına çatmayan işçilərin, hamilə və südəmə uşaqlı qadınların pestisidlərlə işləmələrinə icazə verilməməlidir.

2.9. Pesticidlərlə işə başlamazdan əvvəl bütün işçilər təsərrüfat rəhbəri və ya məsul şəxs tərəfindən fərdi mühafizə vasitələri ilə (xüsusi geyim, ayaqqabı, respirator, qoruyucu eynək, texniki əlcək və s.) təmin edilməlidirlər (3 nömrəli əlavə).

2.10. Kimyəvi mübarizədən əvvəl ətrafda olan qonşu ərazilərin sahibləri, həmçinin arıçılar ərazidə aparılacaq kimyəvi mübarizə və texniki təhlükəsizlik tədbirləri ilə bağlı kimyəvi mübarizə tədbirlərini aparın hüquqi və ya fiziki şəxs tərəfindən məlumatlandırılmalıdırlar.

2.11. Kimyəvi mübarizə aparılacaq sahənin ətrafına əvvəlcədən ərazidə kimyəvi mübarizənin aparılması haqqında xəbərdaredici lövhələr (4 nömrəli əlavə) vurulmalı, lövhələr hər hansı birinin yanından digər qonşu lövhə görünən məsafədə olmalı və insanların və digər canlıların sahəyə daxil olmasına icazə verilən vaxta qədər orada qalmalıdır.

2.12. Pesticidlər hermetik qablaşdırma vasitələrində saxlanılmalı və daşınmalıdır.

2.13. Pesticidlərin daşınması üçün asan təmizlənmə və zərərsizləşdirilə bilən xüsusi nəqliyyat vasitələri ayrılmalıdır. Avtomobilin bortu müvafiq boya ilə rənglənməli və ona "zəhərli maddə" sözləri yazılmalı, hər tərəfinə qırmızı kiçik

bayraq bərkidilməlidir. Pestisidlərlə birlikdə ərzaq məhsullarının, yemlərin və sərnişinlərin daşınmasına yol verilməməlidir.

2.14. Pestisidlərin saxlandığı anbar yaşayış məntəqəsi və fermalardan 500 metr, su mənbəyindən ən azı 2000 metr məsafədə olmalıdır. Toxumun dərmanlanması, aldadıcı yemin, işçi məhlulun hazırlanması və çiləyici aparatların doldurulması stasionar dərman qarışdırma meydançasında yerinə yetirilməlidir.

2.15. Çiləyici aparatlar işçi məhlulla doldurulmazdan öncə texniki xidmət meydançasında və ya sahənin kənarında məhlulun məsarif normasına, ucluqların bitkidən məsafəsinə, damcıların ölçülərinə və püskürmə sahəsinə uyğun tənzimlənməlidir.

3. Dərmanlama zamanı təhlükəsizlik tədbirləri

3.1. Təbiəti mühafizə, sağlamlaşdırma, istirahət və turizm zonalarında, su fondu torpaqlarında, suqoruyucu və xüsusi qorunan digər ərazilərdə zəhərli kimyəvi preparatların tətbiqi bir qayda olaraq qadağan olunur.

3.2. Kimyəvi mübarizənin aparılmasından əvvəl bitki mühafizəsi üzrə mütəxəssis tərəfindən sahədə müşahidə aparılmalı, zərərli orqanizmlərlə mübarizənin forması və üsulu dəqiqləşdirilməlidir. Əgər sahədə kimyəvi mübarizənin aparılması zərurəti yoxdursa, digər mübarizə formalarından istifadə edilməlidir.

3.3. Pestisidlərin tətbiqi əkinlərin vəziyyəti, bitkilərin ziyanverici, xəstəlik və əlaq otları ilə sirayətlənmə dərəcəsi (iqtisadi ziyanlı hədd) nəzərə alınmaqla həyata keçirilməlidir.

3.4. Pestisidlərdən istifadə zamanı görülən işlərin maksimum mexanikləşdirilməsi, mütərəqqi texnologiyaların və yeni preparatların tətbiqi təmin olunmalıdır.

3.5. Pestisidlərin tətbiqi bu sahədə təcrübəsi olan, yaxud xüsusi təlim keçmiş şəxslər tərəfindən hər bir pestisid üçün nəzərdə tutulmuş təlimata uyğun həyata keçirilməli və məcburi fərdi mühafizə vasitələrindən istifadə edilməlidir.

3.6. Torpaq mülkiyyətçiləri, fermerlər pestisidləri tətbiq edərkən ərazi üzrə bitki mühafizəsi mərkəzinin mütəxəssislərinə müraciət etməli və onların təlimatı əsasında mübarizə işlərini aparmalıdırlar.

3.7. Pesticidlərlə işləyərkən 6 saatlıq iş növbəsinə ciddi əməl olunmalı, işçilər təzə südlə təmin edilməlidir.

3.8. Pesticidlərlə işləyən zaman işin aparıldığı ərazidən ara məsafəsi 200 m-dən az olmayan xüsusi meydançada işçilərin istirahəti və qida qəbul etmələri üçün yer, içməli su çəni, əl-üz yumaq üçün su, sabun, dəsmal və ilkin tibbi yardım çantası olmalıdır.

3.9. Pesticidlərlə iş zamanı şəxsi gigiyena qaydalarına ciddi əməl olunmalıdır. Bu zaman qida qəbul etmək, su içmək, siqaret çəkmək, fərdi mühafizə vasitələrini çıxarmaq olmaz.

3.10. Sahədə məhsul yığımından öncəki son kimyəvi mübarizə tədbiri hər bir pestisidin gözləmə müddəti nəzərə alınmaqla aparılmalıdır.

3.11. Pesticidlərlə aparılan mübarizə tədbirləri səhər və axşam saatlarında, küləksiz, sakit havada aparılmalıdır.

3.12. Kimyəvi mübarizə zamanı bütün tədbirlər təlimata uyğun aparılmalıdır ki, atmosfer, su, torpaq və bitki məhsullarında pestisid qalığı icazə verilən həddən artıq olmasın.

4. Dərmanlamadan sonra aparılan təhlükəsizlik tədbirləri

4.1. Kimyəvi mübarizə işləri qurtardıqdan sonra pestisid qalığının təmizlənməsi üçün çiləyici aparatlar hazırlıq işlərinin aparıldığı stasionar dərman qarışdırma meydançasında yuyulmalıdır.

4.2. Aparılan kimyəvi mübarizələr haqqında məlumat işdən sonra təsərrüfatda xüsusi jurnalda qeyd olunmalı və təsərrüfat rəhbəri tərəfindən imzalanmalıdır.

4.3. Pesticidlərlə iş bitdikdən sonra fərdi mühafizə vasitələri təmizlənməlidir. Əlcəyi əldən çıxarmadan su ilə yumaq, eynəyi, respiratoru, çəkməni, kombinezonu çıxarmaq, sonra əlcəyi yuyub çıxarmaq lazımdır. Fərdi mühafizə vasitələrini soyunduqdan sonra əllər və üz mütləq sabunla yuyulmalı, ağız su ilə yaxalanmalı, imkan daxilində duş qəbul edilməlidir.

4.4. Hər istifadədən sonra respiratorun rezin üz hissəsi, qırıqqlı borusu və mühafizə eynəyi 1 litr suya 25 qram sabun, 5 qram məişət sodası olmaqla sabunsoda məhlulu ilə diqqətlə yuyulmalıdır.

4.5. Fərdi mühafizə vasitələri xüsusi ayrılmış otaqda fərdi şkaflarda saxlanılmalıdır.

4.6. Pestisidlərin tətbiq edildiyi sahələrə insanların və digər canlıların buraxılması müddəti hər bir pestisid üzrə spesifik təlimatlara uyğun müəyyən edilməlidir.

4.7. Tam istifadə edilməmiş pestisid qablarının ağızı kip bağlanılmaqla anbara təhvil verilməlidir.

4.8. Pestisidlərlə işlədikdən sonra boşalmış taraları ətrafa atmamalı, təkrar istifadə üçün yararsız hala salınmaqla xüsusi ayrılmış anbarda saxlanılmalı və zərərsizləşdirilməsi üçün aidiyyəti quruma təhvil verilməlidir.

5. Pestisidlərin təsirinə məruz qalan zaman ilk yardım

5.1. Pestisid dəriyə düşərsə, onu silmədən pambıq və ya əski parçası ilə ehtiyatla götürüb yerini soyuq suda sabunla bir neçə dəfə təmiz yumaq lazımdır. Yuma zamanı sərt şəkildə ovuşdurmaqdan qaçınmalı, dəridə kimyəvi yanıqlar olduğu halda həkimə müraciət edilməli və həkimin göstərişi olmadan hər hansı dərman və kremdən istifadə edilməməlidir.

5.2. Pestisid gözə düşərsə, göz qapaqlarını açıq saxlamaqla gözlər dərhal təmiz və soyuq axar su ilə 15 dəqiqə müddətində yuyulmalıdır. Bundan sonra gözün üzərini təmiz bir parça ilə örtüb tibbi yardım üçün müraciət olunmalıdır.

5.3. Pestisid tənəffüs yoluna düşərsə, zərərçəkən yaxşı havalanan yere aparılmaqla təmiz hava ilə təmin edilməli, ehtiyac olarsa, süni tənəffüs verilməli, yuxarı tənəffüs yollarının qıcıqlanması zamanı boğaz 2%-li məişət sodası məhlulu ilə qarqara edilməlidir.

5.4. Pestisidlər ağız içərisinə təmas edərsə, əgər udulmayıbsa, dərhal tüpürmək və sonra ağız su ilə dəfələrlə yaxalamaq lazımdır. Əgər pestisidin udulması baş vermişdirsə, zərərçəkmiş qusmağa məcbur edilməlidir. Aşağıdakı hallarda zərərçəkmişin qusmağa məcbur edilməsi yolverilməzdir:

- zərərçəkmiş huşsuz vəziyyətdədirsə və ya qıcolma keçirdirsə;
- aşındırıcı kimyəvi maddə qəbul etmişdirsə.

5.5. Pestisidlərlə zəhərlənmənin bütün hallarında zərərçəkən tibb müəssisəsinə çatdırılmalı və imkan daxilində zərərçəkəndə və ya onu müşayiət

edən şəxsə zəhərlənməyə səbəb olan preparatın etiketi və ya tətbiq edilməsinə dair təlimat olmalıdır.

6. Məsuliyyət

6.1. Təlimatda göstərilən qaydaların həyata keçirilməsinə görə aşağıdakı şəxslər məsuliyyət daşıyırlar:

6.1.1. pestisidlərin daşınması, saxlanması və təhlükəsiz istifadəsi ilə əlaqədar bütün infrastruktur təminat bazasının yaradılmasına görə pestisidlərdən istifadə edən təsərrüfat subyektinin rəhbəri cavabdehdir;

6.1.2. pestisidlərin saxlanıldığı anbarda temperatur, nəmlik və sanitargigiyena normalarına, saxlanma rejimlərinə və təhlükəsizlik qaydalarına riayət edilməsinə, müvafiq qeydlərin aparılmasına, həmçinin preparatların qəbulu, saxlanması və anbardan buraxılması zamanı müvafiq qaydalara əməl olunmasına görə anbardar cavabdehdir;

6.1.3. bu təlimata uyğun olaraq işçilərin təlimatlandırılmasına və qaydalara riayət olunmasına nəzarət edilməsinə görə təsərrüfat subyektinin Sağlamlıq, Əməyin Təhlükəsizliyi, Ətraf Mühitin Mühafizəsi (SƏTƏMM) üzrə mütəxəssisi və dərmanlamaya məsul şəxs cavabdehlik daşıyırlar.

Azərbaycan Respublikasının
Kənd Təsərrüfatı Nazirliyi yanında
Dövlət Fitosanitar Xidməti rəisinin
20 dekabr 2018-ci il tarixli
64 nömrəli Əmri ilə təsdiq edilmiş
Təlimata əlavə

Təhlükəlilik nişanları

Təhlükə nişanı	Təhlükə qrupu
-----------------------	----------------------



Tez alışan və çox tez alışan maddələr



Zəhərli və çox zəhərli maddələr



Partlayıcı maddələr



Kriogen maddølør



Sıxılmış və mayeləşdirilmiş qazlar



Korroziyaedici və ya aşındırıcı maddələr



Oksidləşdirici maddələr



Fərdi mühafizə vasitələri



**Kimyevi dayanıqlı
işçi geyimleri**





Xəbərdaredici lövhələr

DİQQƏT!

**SAHƏDƏ KİMYƏVİ
DƏRMANLAMA APARILIR.**

**KƏNAR ŞƏXSLƏRİN SAHƏYƏ
GİRİŞİ QADAĞANDIR!**

DİQQƏT!

**SAHƏDƏ KİMYƏVİ
DƏRMANLAMA APARILIB.**

**SAHƏYƏ
GİRİŞ QADAĞANDIR!**

**4.2. Fumiqasiya (zərərsizləşdirmə) tədbirləri zamanı
texniki təhlükəsizlik qaydaları haqqında TƏLİMAT**

BAKI-2018

Azərbaycan Respublikasının
Kənd Təsərrüfatı Nazirliyi
yanında Dövlət Fitosanitar
Xidməti rəisinin “20” dekabr
2018-ci il tarixli “64” nömrəli əmri
ilə təsdiq edilmişdir.

Fumiqasiya (zərərsizləşdirmə) tədbirləri Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2006-cı il 7 dekabr tarixli 260 nömrəli qərarı ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan Respublikasının ərazisinə idxal olunan karantin nəzarətində olan materiallarda karantin tətbiq edilən zərərli orqanizmlər aşkar olunduqda onların fitosanitar nəzarəti məntəqələrində və ya yükün təyinat yerlərində zərərsizləşdirilməsi qaydası da daxil olmaqla, karantin nəzarətində olan materialların zərərsizləşdirilməsi Qaydaları”na uyğun olaraq yalnız Azərbaycan Respublikasının Kənd Təsərrüfatı Nazirliyi yanında Dövlət Fitosanitar Xidmətinin xüsusi təlimatlandırılmış, bu sahədə müvafiq səlahiyyət verilmiş Fumiqasiya dəstəsi tərəfindən həyata keçirilir və qeyri-dövlət fitosanitar xidməti subyektləri tərəfindən fumiqasiya tədbirlərinin aparılmasına yol verilmir. Karantin nəzarətində olan materialların zərərsizləşdirilməsi hüquqi və fiziki şəxslərlə bağlanan müqavilə əsasında həyata keçirilir.

Fumiqasiya (zərərsizləşdirmə) tədbirləri zamanı texniki təhlükəsizlik qaydaları

- 1.** Fumiqantlarla davranış zamanı insan və ətraf mühit üçün maksimum təhlükəsizlik təmin edilməli və aşağıda qeyd edilən təlimatlara riayət olunmalıdır:
 - 1.1.** Tibbi nəzarətdən keçməyən və tibbi cəhətcə əks göstəricisi olan şəxslərin, 18 yaşına çatmayan işçilərin, hamilə və uşaqlı qadınların fumiqantlarla işləmələrinə icazə verilmir.
 - 1.2.** Fumiqantlar hermetik və bağlı qablaşdırma vasitəsi ilə daşınmalıdır.
 - 1.3.** Kimyəvi zərərsizləşdirmə aparılan saxlanc və örtülülərin ətrafı fumiqantların tətbiqi ilə bağlı xəbərdaredici nişanla təmin olunmalıdır.
 - 1.4.** Fumiqantlarla işləyən şəxslər fumiqantların xüsusiyyətləri, toksiklik dərəcəsi, istifadə reqlamenti haqqında məlumatlı olmalıdırlar.
 - 1.5.** Fumiqantlar qapısı qıfıllı quru və havalandırılan qapalı yerdə saxlanmalıdır.
 - 1.6.** Zərərsizləşdirmə aparılarkən siqaret çəkmək, su içmək və qida qəbul etmək olmaz.
 - 1.7.** Yaşayış binalarından 50 metr və ictimai tikililərdən 30 metr aralıda yerləşən kipləşdirilmənin tələblərinə cavab verən və hermetik olan obyektlər fumiqasiya oluna bilər. Fumiqasiya işləri havanın və binanın daxili temperaturu $+10^{\circ}\text{C}$ -dən aşağı və $+35^{\circ}\text{C}$ -dən yuxarı olmadıqda aparılır.
 - 1.8.** Fumiqasiya aparıldıqdan müəyyən müddət sonra, binalarda və materiallarda olan zərərli qazların çıxarılması üçün təhlükəsizlik qaydaları şərtlərinə riayət edərək havalandırma yolu ilə zərərsizləşdirmə (deqazasiya) işləri aparılır. Fumiqasiya olunan yer zərərli qazlardan tam təmizləndikdən sonra oraya insanların daxil olmasına icazə verilir.
 - 1.9.** Zərərsizləşdirmə işlərinin aparılması zamanı fumiqasiya aparılan obyektlərdən 5 metrədən az məsafədə oddan istifadə etmək qadağandır. Preparatların öz-özünə alışması və yanması baş verdikdə, əleyhqaz geyilməli və yanğının qarşısı toz halında odsöndürənlərdən (qum, soda, təbaşir, talk, qrafit) istifadə etməklə alınmalıdır. Yanğının söndürülməsi məqsədilə su və köpüklü odsöndürən tətbiq etmək qadağandır.
 - 1.10.** Zərərsizləşdirmə tədbiri başa çatdıqdan sonra boş taralar yığılaraq pestisid anbarına göndərilir və zərərsizləşdirilir.
 - 1.11.** Fumiqasiya aparılan obyekt (bina, vaqon, konteyner, anbar, maşın, kamera) dərhal kip bağlanılmalı və ekspozisiya vaxtı başa çatdıqdan sonra açılmalıdır.
 - 1.12.** Kimyəvi zərərsizləşdirmə tədbirləri aparılarkən əlaqəli şəxslər aşağıda adları qeyd olunan qoruyucu mühafizə vasitələrindən istifadə etməlidirlər:
 - xüsusi geyim forması (birdəfəlik və yuyulan);
 - rezin əlcəklər;
 - hermetik göz eynəyi;
 - qoruyucu nəfəs aparatları (respirator və ya əleyhqaz);
 - çəkmə.

1.13. Fumiqantların tətbiq edildiyi yerə insanların və ev heyvanlarının buraxılması fiziki və hüquqi şəxslər tərəfindən bu təlimata uyğun olaraq məhdudlaşdırılmalıdır. **1.14.**

Fumiqasiya işləri aparılarkən kənar şəxslərin iştirakına yol verilməməlidir.

1.15. Fumiqasiya işlərinə başlamazdan öncə fumiqasiya olunan obyektədən insanlar, digər canlılar, qida maddələri və kimyəvi maddələr kənarlaşdırılmalıdır.

1.16. Fiziki və hüquqi şəxslər tərəfindən fumiqasiya işləri aparmaq üçün fumiqasiyanı həyata keçirən şəxslərə lazımi iş şəraitinin yaradılmasına və iş görülməyə başa çatana qədər həmin yerə kənar şəxslərin daxil olmamasına təminat verilməlidir.

1.17. Fumiqantlarla uzun müddət nəfəs aldıqda kəskin və xroniki zəhərlənmə baş verir. Kəskin zəhərlənmə zamanı döş nahiyəsində ağrılar, qusma, quru öskürək, baş gicəllənməsi, qulaqlarda səs,huşun itməsi, ümumi zəiflik baş verir. Xroniki zəhərlənmə zamanı görmə qabiliyyəti zəifləyir, zəiflik, bronxit, həzm prosesinin pozulması, qan azlığı və s. baş verir. Preparatın kumilyasiya qabiliyyəti müşahidə edilməmişdir.

1.17.1. Zəhərlənmə hallarında ilk yardım göstərə bilmək üçün hər bir hüquqi və fiziki şəxsin daim kiçik apteki olmalı və fumiqantla zəhərləndikdə ilk yardım tədbirlərini bilməlidirlər. Bunlar aşağıdakılardır:

1.17.1.1. Fumiqantlarla zəhərlənmənin ilk əlamətləri görüldükdə zərərçəkmiş təcili həmin zonadan uzaqlaşdırılmalı, xüsusi geyimi çıxarılmalı, isti və havalandırılan otaqda yerləşdirilməli, oksigen yastığı ilə tənəffüs etdirilməli, qara kofe və ya tünd çay içirdilməli, aşağı ətraflarına isti qreka qoyulmalıdır. Zəhərlənmənin ilk əlamətləri zamanı (baş gicəllənməsi, ürək bulanması, baş ağrısı və digərləri) zərərçəkəni təmiz havaya çıxarır və sonra onun əynindən fərdi mühafizə vasitələrini soyundururlar. Tənəffüs yolu ilə zəhərlənmə şübhəsi olduqda zəhərlənən şəxsə 10 doza Kartizon spreyi, 10 dəqiqədən sonra 5 doza və yarım saatdan sonra 5 doza verilməlidir. Fumiqantlar mədə-bağırsaq traktı vasitəsilə orqanizmə daxil olduqda zərərçəkənə bir neçə stəkan ilıq su və ya kalium permanqanatın zəif narıncı məhlulunu və ya 2%-li çay sodası məhlulunu içirdərək, udlağın arxa divarını barmaqla qıcıqlandıraraq qusma törətmək lazımdır. Qusmadan sonra 0.5-1 litr su ilə 4-5 karbolen həbi və ya fəallaşdırılmış kömür (0,5 stəkan suya bir xörək qaşığı) içirdilməlidir.

1.17.1.2. Zərərçəkənə süd, yağ, alkoqollu içkilər vermək qadağandır.

1.17.1.3. Fumiqant dəri üzərinə düşdüüyü zaman onu silmədən pambıq və ya əski parçası ilə ehtiyatla götürüb, yerini sabunlu su və ya zəif qələvi məhlulu (2%-li çay sodası) ilə yuyurlar.

1.17.1.4. Fumiqantın gözə düşdüüyü zaman göz qapağını açıq saxlamaqla 10-15 dəqiqə müddətində soyuq axar su ilə yumaq vacibdir.

1.17.1.5. Yuxarı tənəffüs yollarının qıcıqlanması zamanı boğazı 2%-li ilıq çay sodası məhlulu ilə qarqara etmək lazımdır. Tənəffüsün zəifləməsi zamanı zərərçəkənin burnuna naşatır spirtində isladılmış tampon yaxınlaşdırılmalı və tənəffüsün dayandığı zaman təcili olaraq "ağız-ağıza" üsulu ilə ciyərlərin süni ventilyasiyasına başlanmalıdır. Ürək fəaliyyətinin dayanması zamanı döş

qəfəsindən ürəyi xarici masaj edir, zərərçəkəni bərk səth üzərinə qoyub, ayaqlarını azacıq yuxarı qaldırır (balınc və ya bükülmüş paltar qoymaqla), döş qəfəsinin üzərini örtən paltar çıxarırlar. Zərərçəkənə yardım göstərən onun yanında dayanaraq, əlinin bükümünü (əli əlin üstünə qoymaqla) döş nahiyəsində döş qəfəsinin üzərinə qoyub, kifayət qədər güclü kəskin hərəkət etdirməklə, döş qəfəsi dəqiqədə 60-70 dəfə ritmik basılmalıdır (döş 3-5 sm dərinliyində əyilməlidir). Lazım gəldikdə masaj həkim gələnə qədər aparılmalıdır. Qıc olmanın mövcudluğu zamanı zərərçəkəni tam istirahət vəziyyətində saxlamaq lazımdır.

1.17.2. Fumiqantlarla zəhərlənmənin bütün hallarında zərərçəkən tibb müəssisəsinə çatdırılmalı və ya həkim çağırılmalıdır. Həkimə zəhərlənməyə səbəb olan preparat barədə məlumat verilməlidir